

เดี่ยวซออุ้เพลงกราวใน ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุระยชีวิน) กรณีศึกษาครูจีรพล เพชรสม

DIAW SAW-U AND THE KRAWNAI SONG LUANGPHAIROH SIANGSAW (AUN DURAYACHEWIN) STYLE: A CASE STUDY OF KRU JERAPON PETSOM

สมภพ เขียวมณี / SOMPHOP KHIEOMANI

วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

ANGTHONG COLLEGE OF DRAMATIC ARTS BUNDIRPATANASILPA THE MINISTRY OF CULTURE

Received: September 13, 2017

Revised: November 6, 2017

Accepted: November 27, 2017

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและผลงานด้านดนตรีของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุระยชีวิน) เพื่อศึกษาประวัติและผลงานด้านดนตรีของครูจีรพล เพชรสม เพื่อเปรียบเทียบทำนองเพลงเดี่ยวซออุ้กับโครงสร้างทำนองหลักของเพลงกราวใน สองชั้น เพื่อศึกษาการใช้กลวิธีพิเศษต่าง ๆ และวิธีการดำเนินทำนองของเดี่ยวซออุ้เพลงกราวใน ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุระยชีวิน) ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1. วิเคราะห์รูปแบบทำนองเพลง 2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทำนองหลักกับทางเดี่ยว 3. วิเคราะห์กลวิธีพิเศษต่าง ๆ และการดำเนินทำนองเพลง โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า หลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุระยชีวิน) เป็นผู้ที่มีปฏิภาณไหวพริบและมีความเชี่ยวชาญ ด้านเครื่องสายไทย ในที่นี้ขอกกล่าวถึงครูจีรพล เพชรสม ท่านเป็นลูกศิษย์ของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุระยชีวิน) ที่มีความเชี่ยวชาญในการบรรเลงเครื่องสายไทย อีกทั้งท่านมีผลงานด้านวิชาการและการบรรเลงดนตรีที่เป็นที่ยอมรับ ผลการเปรียบเทียบความสัมพันธ์โครงสร้างของทำนองหลักกับทำนองทางเดี่ยว พบว่า 1. รูปแบบของทำนองเพลงมีลูกโยน 6 แห่ง และมีทำนองเชื่อมระหว่างลูกโยน เนื้อทำนอง 2 ทำนอง และทำนองจบ 1 ทำนอง 2. ทางเดี่ยวที่แปรทำนองมาจากทำนองหลัก แบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ 1. แบบที่มีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกัน 2. แบบที่มีความแตกต่างกับทำนองหลักอย่างมาก โดยยึดเฉพาะเสียงลูกตกไว้เท่านั้น เสียงลูกตกของแต่ละลูกโยน คือ เสียงโด เร ที มี ลา และฟา มีการใช้ 3 บันไดเสียง คือ บันไดเสียงโด เร และซอล กลวิธีพิเศษต่าง ๆ ที่ใช้จะมีทั้งหมด 15 วิธี คือ การพรมปิด การพรมเปิด การพรมจาก การสะบัดคันทัก การสะบัดนิ้ว การครั้นนิ้ว การย้อยจังหวะ การขยี้นิ้ว การครั้นคันทัก การควงนิ้ว การโหนเสียง การลากเสียงยาว การรัวคันทัก การประรัว และการเปลี่ยนตำแหน่งเสียงและตำแหน่งของนิ้ว 3. จังหวะที่ใช้เป็นการบรรเลงแบบเข้าจังหวะสลับกับการลอยจังหวะใช้วิธีการดำเนินทำนอง 7 วิธี คือ ทำนองกรอ ทำนองเก็บ การซ้ำทำนอง การทอนประโยค การยื่นเสียงเดี่ยว การถอน และการทอด การเดี่ยวซออุ้ “เพลงกราวใน” ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุระยชีวิน) นี้แสดงออกถึงภูมิปัญญาทางด้านศาสตร์และศิลป์ ตลอดจนมีกลิ่นเม็ดเด็ดพราย วิธีการบรรเลง ทางเพลงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สมควรได้รับการสืบทอดไว้เป็นมรดกของชาติสืบไป

คำสำคัญ: เดี่ยวซออุ้, เพลงกราวใน, หลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุระยชีวิน), จีรพล เพชรสม

2542, อ้างถึงใน ปราโมทย์ เที่ยงตรง, 2557, หน้า 152)

ดนตรีไทยนั้นประกอบด้วยเพลงหลายประเภท มีทั้งเพลงที่ใช้ในการบรรเลงรวมวงและการบรรเลงเดี่ยว การบรรเลงเพลงเดี่ยว ถือเป็นศิลปะชั้นสูงของดนตรีไทย มีการรวมกันของสรรพวิชาการดนตรีทั้งด้านทฤษฎีและทักษะปฏิบัติไว้อย่างครบถ้วน ซึ่งผู้บรรเลงต้องใช้ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และยังแสดงถึงภูมิปัญญาของครูผู้ถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี สิ่งสำคัญที่ทำให้เพลงดนตรีสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ถูกต้อง คือ ได้รับการถ่ายทอดโดยตรงจากครู โดยเฉพาะการรับการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวนั้น ครูจะเป็นผู้อธิบาย สาธิตโครงสร้างและกลวิธีการบรรเลงต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดเพลงต่าง ๆ ใวันั้นควรเก็บรักษาเพลงต้นฉบับไว้ ซึ่งในปัจจุบันมีเครื่องมือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่สามารถช่วยในการบันทึกความจำได้อย่างดี ไม่ควรปรับเปลี่ยนทำนองในส่วนใด ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสืบทอดทางเพลงไว้ให้คงอยู่อย่างถูกต้องสู่รุ่นคนตรึรุ่นหลังต่อไป

เพลงเดี่ยวที่ถือกันว่าเป็นเพลงเดี่ยวชั้นสูง เป็นเพลงประเภทเพลงหน้าพาทย์และมีความยิ่งใหญ่เพลงหนึ่งคือ “เพลงกราวใน” เพลงกราวใน สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นเพลงหน้าพาทย์ประเภทหน้าพาทย์สามัญ อยู่ในเพลงชุดโหมโรง ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมและใช้ประกอบทำรำของฝ่ายยักษ์และอีกนัยหนึ่งเป็นการอัญเชิญการเสด็จมาของเทพเจ้าฝ่ายอสูร และภายหลังมีการนำมาประดิษฐ์เป็นเพลงเดี่ยวชั้นสูงของดนตรีไทย เครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนองหลายชนิดได้นำเพลงกราวในมาประดิษฐ์เป็นทางเดี่ยว เพลงเดี่ยวกราวในสำหรับเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์นั้น มักนิยมเดี่ยวในอัตราจังหวะสามชั้นหรือบรรเลงครบทั้งเถา แต่สำหรับเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายไทย นิยมเดี่ยวเพียงอัตราจังหวะสองชั้น แต่ทั้งนี้ทางเดี่ยวเพลงกราวใน สำหรับวงเครื่องสายไทยได้ปรากฏว่ามีการทำทางเดี่ยวครบเป็นเถาโดยพระยาภูมีเสวิน (จิตรจิตตเสวี) ได้ประดิษฐ์ทางไว้เป็นสำหรับเดี่ยวซอสามสาย และนายวิชาชีพ นิลสุวรรณ ได้ประดิษฐ์ทางเดี่ยวเพลงกราวในสามชั้น สำหรับเดี่ยวจะเข้

เพลงกราวใน มีลักษณะโครงสร้างเพลงที่มีความโดดเด่น เป็นเพลงประเภทลูกโยน มีหลายลูกโยนมีกลุ่มเสียงของลูกโยน 6 เสียง ซึ่งในแต่ละลูกโยนมีความละเอียด

พลิกแพลงแตกต่างกันไป และมีความวิจิตรบรรจง สีลาของทำนองเพลงที่แสดงถึงภูมิปัญญาการประดิษฐ์สร้างสรรค์สำนวนกลอนได้เป็นอย่างดีโดยปกติเพลงเดี่ยวจะมีรูปแบบการบรรเลงแบ่งเป็นทางโอด (ทางหวาน) และทางพัน (ทางเก็บ) บรรเลงสลับกันไปแต่สำหรับเพลงเดี่ยวกราวในนี้จะแตกต่างจากเดี่ยวทั่วๆ ไป คือ ลักษณะบรรเลงใช้การบรรเลงแบบครวญสลับกับทำนองทางเก็บ ประโยคในการดำเนินทำนองมีความกระชับ รวดเร็ว เปลี่ยนบันไดเสียงตามลูกโยนต่าง ๆ สำหรับจังหวะหน้าทับที่ใช้กำกับจังหวะในการบรรเลงใช้จังหวะหน้าทับ “กราวนอก” ที่มีความกระชั้นเข้ากับทำนองเพลงมากกว่าจังหวะหน้าทับ “กราวใน” จึงทำให้เพลงเดี่ยวกราวในเป็นเพลงที่มีความแตกต่างจากเดี่ยวเพลงอื่น ๆ

ข้อความตอนหนึ่งในหนังสือฟังและเข้าใจเพลงไทยได้อธิบายประวัติเพลงเดี่ยวกราวในไว้ว่า

“เพลงกราวใน สองชั้น เป็นเพลงบรรเลงอยู่ในชุดโหมโรงเย็นและใช้เป็นเพลงหน้าพาทย์ประกอบกิริยาไปมาหรือยกพลตรวจพลของยักษ์และอสูรโบราณจารย์เห็นว่าเพลงกราวในนี้มีลูกโยนถึง 6 แห่ง (6 เสียง) สามารถที่จะประดิษฐ์ทำนองได้มากมายจึงนำมาแต่งขึ้นเป็นสามชั้นสำหรับเดี่ยวด้วยเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ประดิษฐ์ทางโอดโผนพลิกแพลงทุก ๆ โยนอย่างพิสดาร ส่วนเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายเดี่ยวด้วยอัตราจังหวะสองชั้น แต่ทุก ๆ โยนก็แต่งอย่างประณีตพิสดารเหมือนกัน เพลงเดี่ยวกราวในจึงถือว่าเป็นเพลงเดี่ยวที่ยิ่งใหญ่กว่าอื่น ๆ” (มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลธัมภ์, 2523: 564)

การต่อเพลงเดี่ยวกราวใน ซึ่งเป็นเพลงหน้าพาทย์และถือว่าเป็นเพลงเดี่ยวชั้นสูงนี้ ต้องมีการตั้งกานล ซึ่งเป็นเครื่องบูชาสักการะถวายแด่ครู เป็นการแสดงความเคารพนำมาสักการะครูก่อนที่จะทำการเรียนเพลงหน้าพาทย์หรือก่อนการแสดง ซึ่งมีขัน ดอกไม้ ฐูป เทียน ผ้าขาวและมีเครื่องสังเวทย์อื่น ๆ เพิ่มเติมได้ โดยตั้งขันครูในวันพฤหัสบดี หรือวันอาทิตย์ที่นิยมปฏิบัติกันสืบมา ส่วนเงินก่านลนั้นแล้วแต่ครูผู้ถ่ายทอด บางท่านก็ไม่ได้เรียกร้องเงินค่ากานล ถ่ายทอดให้ด้วยความเต็มใจและไว้วางใจ ครูบางท่านก็ให้ใส่กานลขึ้นอยู่กับครูผู้ถ่ายทอด เช่น 6 บาท 12 บาท 24 บาท 106 บาท หรือ 109 บาท เป็นต้น ในการบรรเลงเดี่ยวเพลงกราวใน

ผู้บรรเลงต้องมีความเชี่ยวชาญทางด้านดนตรี ในระดับสูง ประกอบกับใช้เครื่องดนตรีที่มีคุณภาพเสียงที่ดีจะช่วยให้เพลงมีความไพเราะและสามารถบรรเลงเพลงเดี่ยวกราวในได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์แบบ นับว่าครบองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ คนดี เครื่องดี และเพลงดี

คนดี คือ ผู้บรรเลง มีความสามารถดี

เครื่องดี คือ เครื่องดนตรีที่มีคุณภาพดี

เพลงดี คือ ทางเพลงมีความไพเราะ มีกลิ่นเม็ดเด็ดพราย

ปูชนียบุคคลที่เป็นทั้งดุริยางคศิลปินและครูดนตรีไทยด้านเครื่องสายไทย เป็นที่ยอมรับและมีคุณูปการสูงยิ่ง ต่อวงการดนตรีของไทย คือ หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) ท่านได้ถ่ายทอดความรู้ไว้ให้กับลูกศิษย์จำนวนมาก ลูกศิษย์ของหลวงไพเราะเสียงซอที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับในฝีมือด้านเครื่องสายไทย โดยเฉพาะการบรรเลงซออู้ คือ ครูจิริพล เพชรสม

ครูจิริพล เพชรสม เป็นลูกศิษย์ของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) ได้รับการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวต่าง ๆ โดยตรงเช่น เพลงแขกมอญ เพลงกราวใน เพลงพญาโศก เพลงสารถิ เพลงนกขมิ้น และเพลงทยอยเดี่ยว โดยเริ่มฝึกหัดซออู้เป็นลำดับแรก จากนั้นก็ได้ฝึกหัดซอด้วงและซอสามสายตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีความรู้ความสามารถในการตีตุงจะเข้ โดยได้เรียนกับครูละเมียด จิตตเสวี และครูนิภา อภัยวงศ์ ปัจจุบันครูจิริพล เพชรสม เกษียณอายุราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย เป็นอาจารย์พิเศษ คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เป็นวิทยากรให้กับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และท่านได้รับขนานนามว่า “สามทหารเสือ” ของวงการดนตรีไทย ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน (ศาสตราจารย์) (จะเข้) ครูจิริพล เพชรสม (ซออู้) และครูเซวรงค์ศักดิ์ โทธิสมบัติ (ซอด้วง)

ปัจจุบันทางเดี่ยวซออู้เพลงกราวใน มีปรากฏอยู่ทางสื่อออนไลน์และเอกสารวิชาการหลายทางด้วยกัน เช่น ทางของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) ทางครูละเมียด จิตตเสวี ทางครูย้อย เกิดมงคล ทางครูฉลาย จิยะจันทร์ ทางครูปลั่ง วนเขจร และทางครูจ่านงค์ ส่งศรีวัฒน์ เป็นต้น สำหรับเดี่ยวซออู้เพลงกราวใน สองชั้น ทางของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) นั้น มีความวิจิตรพิสดาร ชั้นเชิงสำนวนกลอนมีความไพเราะ แต่ยังไม่มีความ

ทำการศึกษาวิจัยไว้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิจัยทำนองเพลงและกลวิธีพิเศษต่าง ๆ ในการเดี่ยวซออู้เพลงกราวในสองชั้น ทางของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) โดยรับการถ่ายทอดจากครูจิริพล เพชรสม ซึ่งเป็นผู้ที่รับการถ่ายทอดโดยตรงจากหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) เพื่อเป็นการสืบทอดและดำรงรักษาทางเพลงเดี่ยวกราวในสองชั้น ทางของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) ให้คงอยู่เป็นมรดกของชาติสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและผลงานด้านดนตรีของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน)
2. เพื่อศึกษาประวัติและผลงานด้านดนตรีของครูจิริพล เพชรสม
3. เพื่อเปรียบเทียบทำนองเพลงเดี่ยวซออู้เพลงกราวใน ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กับโครงสร้างทำนองหลักของเพลงกราวในสองชั้น
4. เพื่อศึกษาการใช้กลวิธีพิเศษต่าง ๆ และวิธีการดำเนินทำนองของเดี่ยวซออู้เพลงกราวในทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน)

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในการวิเคราะห์รูปแบบทำนองเพลงเดี่ยวและความสัมพันธ์ระหว่างทำนองหลักและทางเดี่ยวซออู้กับโครงสร้างทำนองหลักของเพลงกราวใน สองชั้น และในการวิเคราะห์การใช้กลวิธีพิเศษต่าง ๆ และวิธีการดำเนินทำนองของเดี่ยวซออู้เพลงกราวในทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. วิเคราะห์รูปแบบทำนองเพลง
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทำนองหลักและทางเดี่ยว
3. วิเคราะห์กลวิธีพิเศษและการดำเนินทำนอง

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลโดยศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย ตำรา หนังสือ และงานวิทยานิพนธ์ที่

เกี่ยวข้องกับแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ สำนักงาน
วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศูนย์รักษาศิลป์
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โครงการเครือข่ายห้องสมุดใน
ประเทศไทย รวบรวมข้อมูลจากการมีส่วนร่วม โดยรับการ
ถ่ายทอดจาก ครูจิรพล เพชรสม และการสัมภาษณ์

2. ขั้นศึกษาข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย
ตำรา หนังสือ และงานวิทยานิพนธ์ จัดเป็นหมวดหมู่ตาม
ประเภทของข้อมูล และจัดลำดับให้มีความสัมพันธ์กัน
บันทึกโน้ตทางเดี่ยวและนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
ผู้ทรงคุณวุฒิ มาสรุปตามหัวข้อการสัมภาษณ์

3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ประเด็น
ดังต่อไปนี้

- 1) วิเคราะห์ประวัติและผลงานด้านดนตรี
ของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน)
- 2) วิเคราะห์ประวัติและผลงานด้านดนตรี
ของครูจิรพล เพชรสม
- 3) วิเคราะห์รูปแบบทำนองเพลงเดี่ยวและ
ความสัมพันธ์ระหว่างทำนองหลักและทางเดี่ยวซออยู่เพลง

กราวโน ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กับ
โครงสร้างทำนองหลักของเพลงกราวโน สองชั้น

4) วิเคราะห์การใช้กลวิธีพิเศษต่าง ๆ และวิธี
การดำเนินทำนองของเดี่ยวซออยู่เพลงกราวโนทางหลวง
ไพเราะ เสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน)

4. ขั้นการตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลให้ครูจิรพล เพชรสม ตรวจสอบ
ความถูกต้อง จากนั้นผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข
ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ต่อไป

5. ขั้นนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย เรื่อง เดี่ยวซออยู่เพลง
กราวโน ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) กรณี
ศึกษา ครูจิรพล เพชรสม เป็นรูปเล่มเอกสาร โดยแบ่งเป็น
5 บท บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
และบทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ใช้ระบบโน้ตตัวอักษรไทยในการบันทึก
และการวิเคราะห์เพลง ผู้วิจัยกำหนดเป็นแบบ 2 บรรทัด ๗
ละ 8 ห้อง โดยกำหนดให้บรรทัดบนแทนเสียงสายเอกและ
บรรทัดล่างแทนเสียงสายทุ้ม ดังนี้

ห้องที่	1	2	3	4	5	6	7	8
สายเอก	----	----	----	----	----	----	----	----
สายทุ้ม	----	----	----	----	----	----	----	----

ตัวอย่าง

ห้องที่	1	2	3	4	5	6	7	8
สายเอก	ซ - - -	ซ ด ล ซ	- - ล ซ	ด ล ร ด	ล ด ล ซ	- ซ - -	-----	ซ - - -
สายทุ้ม	- ด ร ม	-----	ด ม - -	-----	-----	ม - ม ร	ด ร ม ร	- ม ร ด

สรุปผลการวิจัย

1. หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน)

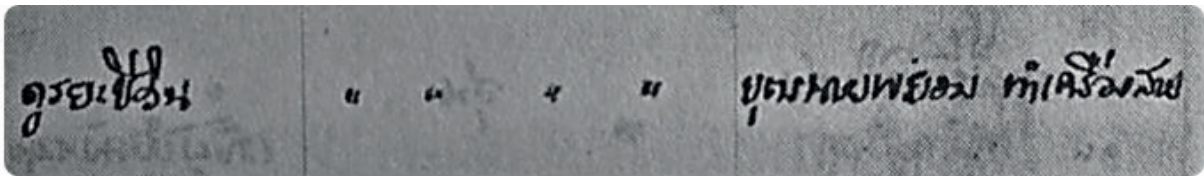

ภาพที่ 1 หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน)
ที่มา : ราชบัณฑิตยสถาน, 2549: 139

หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) ภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เกิดเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2435 บิดา ชื่อ นายพยอม มารดา ชื่อ นางเทียบ มีบุตรชาย 8 คน และบุตรสาว 5 คน หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) เริ่มเรียนซอด้วงจากบิดาซึ่งเป็นคนสี่ซอด้วงในวงแอ้ว ได้เข้ารับราชการเนื่องจากมีฝีมือที่ยอดเยี่ยมในการสี่ซอทั้งซอด้วง ซออู้และซอสามสาย ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนดนตรีบรรเลง และหลวงไพเราะเสียงซอตามลำดับ ได้รับพระราชทานนามสกุล “ดุริยะชีวิน” จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวลำดับที่ 2107 พระราชทานเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2457

หลวงไพเราะเสียงซอยังได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาเข็มศิลปวิทยา จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หลวงไพเราะเสียงซอได้ถวายการสอนพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินี และยังมีพระประยูรญาติเข้ามาร่วมทรงดนตรีหลายพระองค์ นอกจากนี้หลวงไพเราะเสียงซอยังเป็นผู้ที่มีปฏิภาณไหวพริบในการสี่ซออุ้ลตามเสียงและถ้อยคำที่ร้องได้อย่างชัดเจน มีความเป็นอัจฉริยะ คิดสร้างสรรค์สำนวนกลอนต่าง ๆ ได้อย่างวิจิตรบรรจง นอกจากนี้หลวงไพเราะเสียงซอยังมีความคิดสร้างสรรค์ในการกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในการพระราชทานเงินตั้งเพลงโหมโรงคลื่นกระทบฝั่ง สามชั้น ท่านได้บันทึกเสียงการบรรเลงเพลงไทยไว้หลายชุด เช่น การบันทึกเพลงไทยของกรมมหรสพ บันทึกเสียงการบรรเลงเพลงหมุกบัววงดุริยางค์ วังยอดศิลปิน วงดนตรีไทยบ้านบางขนาก แผ่นเสียงของกรมศิลปากร บันทึกเสียงห้องบันทึกเสียงของครูประสิทธิ์ ถาวร เพลงเดี่ยวที่มีปรากฏอยู่ในปัจจุบันได้แก่ เพลงสุรินทราหู สามชั้น เพลงหกบท สองชั้น เพลงแขกสาหร่าย สองชั้น เพลงสารถิสามชั้น เพลงทะเลแย สามชั้น เพลงพญาโคก สองชั้นและสามชั้น เพลงแขกมอญ สามชั้น เพลงกราวโน สองชั้น และทยอยเดี่ยว เป็นต้น ท่านได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ไว้ให้ลูกศิษย์มากมายจนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ทั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ ชุมนุมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยอีกหลายแห่ง ลูกศิษย์ของท่านที่มีชื่อเสียงอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ รศ.บุญเสริม ภูสาลี ครูจิรพล เพชรสม ครูเชวงศักดิ์ โปธิสมบัติ ครูไพศาล อินทวงศ์ รศ.ดร.โกวิทย์ ชันธศิริ ครูนิรมล ตระการผล รศ.อรรธรณ บรรจงศิลป์ เป็นต้น

หลวงไพเราะเสียงซอ ท่านเป็นครูอาวุโสที่มีเมตตา กรุณา มีนิสัยเยือกเย็น สุภาพอ่อนโยน นักดนตรีรุ่นหลังๆ มักเรียกท่านว่า “พ่อหลวง” เนื่องจากท่านได้ถ่ายทอดและ

ภาพที่ 3 ลายพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในทะเบียนนามสกุลพระราชทาน
ที่มา : คณะกรรมการอำนวยการจัดงาน 120 ปีชาตกาล หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน), 2555: 6

อุทิศให้กับดนตรีมาโดยตลอดจนวาระสุดท้ายของชีวิตท่าน เสียงซอยังคงตราตรึงในใจของนักดนตรีไทยทุกคน นับว่าเป็นปูชนียบุคคลดนตรีอย่างแท้จริง

หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) มีโรคประจำตัวคือ โรคหืด ถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็งที่คอและปาก เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2518 สิริอายุได้ 83 ปี 8 เดือน 21 วัน

2. ครูจีรพล เพชรสม ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

ภาพที่ 2 ครูจีรพล เพชรสม
ที่มา : จีรพล เพชรสม, 2552.

ครูจีรพล เพชรสม ภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอท่าแพ จังหวัดชุมพร เกิดวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2492 บิดาชื่อนายเคล้า เพชรสม มารดาชื่อนางดาบ เพชรสม (ขุมวราฐายี) มีบุตรชาย 2 คน และบุตรสาว 1 คน ครูจีรพล เพชรสม เริ่มเรียนดนตรีกับบิดาและนายช้อน โภธิสมบัติ ท่านเป็นศิษย์ของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) ครูจีรพล เพชรสม เป็นหนึ่งในสามทหารเสือแห่งวงการเครื่องสายไทย มีความเชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทยทั้ง ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย จะเข้และขลุ่ยเพียงออ ท่านมีความตั้งใจ มุ่งมั่นและอดทนในการสอนลูกศิษย์อย่างมาก ในเวลาว่างครูจะฝึกซ้อมดนตรีอย่างสม่ำเสมอไม่ปล่อยให้เวลาให้เปล่าประโยชน์และอุทิศให้กับดนตรีอย่างเต็มกำลังความสามารถ สร้างผลงานด้านดนตรีทั้งทางวิชาการ เช่น สร้างระบบติวเตอร์ (tutor) เพื่อใช้ในการฝึกทักษะพื้นฐานจะเน้นการฝึกทักษะพื้นฐานอย่างมาก และให้เล่มมีทุก ๆ วันจนเป็นอัตโนมัติและท่านยัง

ฝึกให้นักเรียน นักศึกษารู้จักคิดการแปรทำนองได้อย่างหลากหลาย คิดพัฒนางานดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ ท่านได้เผยแพร่ดนตรีไทยทั้งในและต่างประเทศ เช่น ประเทศสิงคโปร์ มาเลเซีย อังกฤษ บรูไน ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย เยอรมนี เป็นต้น และร่วมบรรเลงดนตรีไทยในงานระดับชาติและเป็นกรรมการตัดสินดนตรีไทยในระดับชาติอยู่เสมอ

ด้านอุปนิสัยครูจีรพล เป็นคนใจดี ไม่ดุด่า ไม่ถือตัว เป็นกันเอง ให้ความรักความเมตตาแก่ลูกศิษย์ทุกคน นอกจากนี้ครูยังเป็นผู้ที่สนใจและศึกษาธรรมชาติอย่างจริงจัง สอดแทรกการสอนเรื่องคุณธรรม จริยธรรมและการปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีอีกด้วย

3. ความสัมพันธ์ของท่านองหลักกับทางเดี่ยว ผู้วิจัยแบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 ความสัมพันธ์ในเรื่องโครงสร้างของท่านองหลักกับทำนองทางเดี่ยว

ประเด็นที่ 2 ความสัมพันธ์ในเรื่องลูกตก

ประเด็นที่ 3 ความสัมพันธ์ในเรื่องการใช้บันไดเสียง

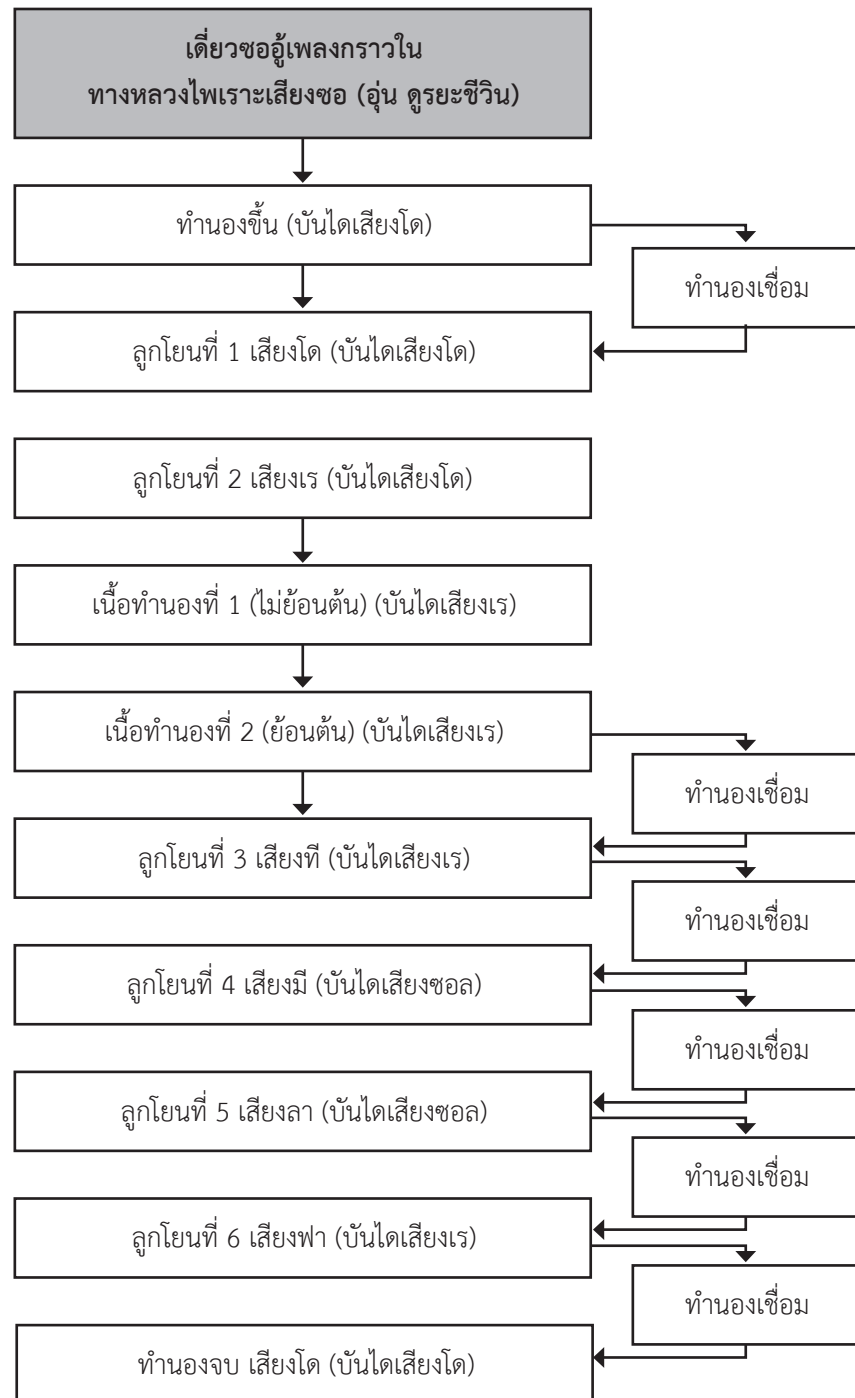
3.1 ความสัมพันธ์ในเรื่องโครงสร้างของท่านองหลักกับทำนองทางเดี่ยว รูปแบบทำนองเพลงเดี่ยวซออู้เพลงกราวในทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) และโครงสร้างทำนองหลักของเพลงกราวใน สองชั้น จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ทำนองหลักและทำนองทางเดี่ยว มีทำนองขึ้น 1 ทำนอง มีลูกโยน 6 แห่ง ทำนองเชื่อมระหว่างลูกโยน เนื้อทำนอง 2 ทำนอง และทำนองจบ 1

รูปแบบทำนองเพลงทางเดี่ยวซออู้เพลงกราวใน ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) เขียนเป็นสัญลักษณ์ได้ดังนี้

$$y^1 y^2 n^1 n^2 y^3 y^4 y^5 y^6 จ$$

1. สัญลักษณ์ y^1 หมายถึง ลูกโยนที่ 1 เสียง โด
2. สัญลักษณ์ y^2 หมายถึง ลูกโยนที่ 2 เสียง เร
3. สัญลักษณ์ n^1 หมายถึง เนื้อทำนองเพลงกราวในทำนองที่ 1
4. สัญลักษณ์ n^2 หมายถึง เนื้อทำนองเพลงกราวในทำนองที่ 2
5. สัญลักษณ์ y^3 หมายถึง ลูกโยนที่ 3 เสียง ที
6. สัญลักษณ์ y^4 หมายถึง ลูกโยนที่ 4 เสียง มี
7. สัญลักษณ์ y^5 หมายถึง ลูกโยนที่ 5 เสียง ลา
8. สัญลักษณ์ y^6 หมายถึง ลูกโยนที่ 6 เสียง ฟา
9. สัญลักษณ์ จ หมายถึง ทำนองจบ เสียง โดสูง

รูปแบบทำนองเพลงทางเดี่ยวขออุ้เพลงกราวใน ทางหลวงไพเราะเสียงขอ (อุ้น ตูระยะชีวิน)

ทำนองทางเดี่ยว มีการประดิษฐ์สำนวนกลอนต่างๆ จากโครงสร้างทำนองหลัก โดยนำมาแปรทำนองแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ

1. ทางเดี่ยวมีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกับทำนองหลัก
2. ทางเดี่ยวมีความแตกต่างกับทำนองหลักอย่างมาก โดยยึดไว้เฉพาะเสียงลูกตกของแต่ละลูกโยนเท่านั้น

3.2 ความสัมพันธ์ในเรื่องลูกตกทั้งทำนองหลักและทางเดี่ยว พบว่าเดี่ยวซออุ้เพลงกราวใน ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุระชะชีวิน) มีเสียงลูกตกตรงกับทำนองหลักทุกลูกโยน ลูกตกตรงกันทั้งในทำนอง ทำยวรรค และทำยประโยคเพลง แต่มีบางลูกโยนที่มีทำนองลักษณะครวญ จะมีเสียงของลูกตกแต่ละประโยคไม่ตรงกันแต่เมื่อจบลูกโยน จะมีเสียงลูกตก ที่ตรงกันและมีบางลูกโยนที่ลูกตกมีการย่อย่อจังหวะไปลงในด้านประโยคถัดไป ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของเพลงกราวใน

3.3 ความสัมพันธ์ในเรื่องการใช้ระดับเสียงระหว่างทำนองหลักเพลงกราวใน สองชั้น กับทางเดี่ยวซออุ้เพลงกราวใน ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุระชะชีวิน) พบว่าใช้เสียงลูกโยน 6 เสียง คือ เสียงโด เสียงเร เสียงที เสียงมี เสียงลา และเสียงฟา โดยแต่ละลูกโยนอยู่ในบันไดเสียง ดังนี้

ลูกโยนกลุ่มที่ 1	เสียง โด	บันไดเสียงโด
		(ด ร ม X ซ ล X)
ลูกโยนกลุ่มที่ 2	เสียง เร	บันไดเสียงโด
		(ด ร ม X ซ ล X)
ลูกโยนกลุ่มที่ 3	เสียง ที	บันไดเสียงเร
		(ร ม ฟ X ล ท X)
ลูกโยนกลุ่มที่ 4	เสียง มี	บันไดเสียงซอล
		(ซ ล ท X ร ม X)
ลูกโยนกลุ่มที่ 5	เสียง ลา	บันไดเสียงซอล
		(ซ ล ท X ร ม X)
ลูกโยนกลุ่มที่ 6	เสียง ฟา	บันไดเสียงเร
		(ร ม ฟ X ล ท X)

ใช้บันไดเสียงทั้งหมด 3 บันไดเสียง คือ บันไดเสียงโด (ด ร ม X ซ ล X) บันไดเสียงเร (ร ม ฟ X ล ท X) และบันไดเสียงซอล (ซ ล ท X ร ม X)

4. กลวิธีพิเศษต่างๆ และวิธีการดำเนินทำนองจากการวิเคราะห์พบว่า

4.1 กลวิธีพิเศษที่ใช้ พบว่า มีทั้งหมด 15 วิธี คือ การพรมปิด การพรมเปิด การพรมจาก การสะบัดคันชัก

การสะบัดนิ้ว การครั้นนิ้ว การย่อย่อจังหวะ การขยี้นิ้ว การครั้นคันชัก การควงนิ้ว การลากเสียงยาว การโหนเสียง การรัวคันชัก การประนิ้ว และการเปลี่ยนตำแหน่งเสียงและตำแหน่งนิ้ว

4.2 วิธีการดำเนินทำนองทางเดี่ยวใช้การบรรเลงแบบเข้าจังหวะสลับกับการลอยจังหวะหน้าทับใช้วิธีการดำเนินทำนอง 7 วิธี คือ ทำนองกรอ ทำนองเก็บ การซ้ำทำนอง การทอนประโยค การยื่นเสียงเดี่ยว การถอน และการทอด

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาประวัติและผลงานด้านดนตรีของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุระชะชีวิน) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า รวบรวมประวัติและผลงานด้านดนตรีประวัติหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุระชะชีวิน) นำมาเรียบเรียงใหม่เนื่องจากข้อมูลยังไม่ชัดเจนและยังไม่มีกรรวบรวมประวัติของท่านไว้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์เพิ่มเติมจากทายาทและลูกศิษย์ของท่าน ตัวอย่างเช่น นางเจริญรัตน์ ทองคำ (หลานหลวงไพเราะเสียงซอ) ครูจิรพล เพชรสม ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ เป็นต้น ผลการวิจัยพบว่าหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุระชะชีวิน) เป็นผู้มีความสามารถด้านดนตรีไทย ชีวิตประสบความสำเร็จเพราะฝีมือในการสีซอ เป็นผู้ที่มีปฏิภาณไหวพริบ เป็นอัจฉริยะทางดนตรีได้รับพระราชทานนามสกุล “ดุระชะชีวิน” ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “หลวงไพเราะเสียงซอ” ได้รับพระราชทาน “เหรียญดุษฎีมาลาเข็มศิลปวิทยา” ท่านได้สร้างประโยชน์ไว้ให้วงการดนตรีไทยและถ่ายทอดความรู้ไว้ให้ลูกศิษย์มากมาย ท่านมีความเป็นครูที่ดีเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์จนเป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทย ทั้งนี้เนื่องจากท่านได้รับการส่งเสริมด้านดนตรีจากครอบครัวซึ่งบิดาเป็นครูผู้สอนให้ และยังคลุกคลีอยู่กับดนตรีในการสีแก้วเคล้าซอ มาตั้งแต่เยาว์วัย ท่านจึงเป็นผู้ที่มีปฏิภาณไหวพริบในการสีซอ มีความเป็นอัจฉริยะคิดสร้างสรรค์สำนวนกลอนต่าง ๆ ได้อย่างวิจิตรบรรจง และจากการศึกษาเดี่ยวซออุ้เพลงกราวใน ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุระชะชีวิน) ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงความ เป็นอัจฉริยะของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุระชะชีวิน) ที่ประดิษฐ์สร้างสรรค์ทางเดี่ยวซออุ้ขึ้นมาอย่างวิจิตรพิสดาร มีความหลากหลายในรสของความไพเราะการผูกสำนวนกลอน ทำนองเชื่อมและการครวญในแต่ละลูกโยน สอดคล้อง

กับโกวิท ชันธศิริและอรวรรณ บรรจงศิลป์ กล่าวไว้ว่า “คุณ หลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุริยะชีวิน) เป็นนักดนตรีไทยที่ได้รับฉายาว่า เล่นเพลงเดียวกัน 100 ครั้ง ทำนองก็ต่างกันทั้ง 100 ครั้ง แสดงให้เห็นถึงความเป็นอัจฉริยะของคุณหลวงฯ ในด้านความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการแปรทางได้อย่างไพเราะเพราะพริ้งและความสามารถในการบรรเลงโดยใส่อารมณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและชัดเจน” (คณะกรรมการอำนวยการจัดงาน 120 ปี ชาตกาล หลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุริยะชีวิน), 2555: 67) อีกประเด็นที่ค้นพบหลักฐาน คือ นามสกุลที่ได้รับพระราชทาน “ดุริยะชีวิน” มีการเผยแพร่ที่ผิดพลาดกันทั้งในสื่อออนไลน์และเอกสาร ตำราหลายเล่มมีการพิมพ์ผิดเพี้ยนไป เช่น ดุริยะชีวิน ดุริยชีวิน ดุริยะชีวิน เป็นต้น ซึ่งที่ถูกต้องนั้นต้องเขียนดังนี้ “ดุริยะชีวิน” ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้ได้เอกสารเกี่ยวกับประวัติและผลงานด้านดนตรีของหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุริยะชีวิน) ที่มีความสมบูรณ์ เพื่อการศึกษาต่อไป

2. การศึกษาประวัติและผลงานด้านดนตรีของ ครูจีรพล เพชรสม ผลการวิจัยพบว่า ครูจีรพล เพชรสม มีความเชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทย ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เป็นข้าราชการบำนาญ เกษียณอายุราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ประถมาภรณ์มงกุฎไทย และเป็นวิทยากรให้ความรู้ด้านดนตรีไทยแก่นักเรียน นักศึกษาสถาบันการศึกษาต่าง ๆ นอกจากนี้ยังสร้างระบบ ตัวเตอร์ (tutor) เพื่อใช้ในการพัฒนาทักษะฝีมือพื้นฐาน จนถึงขั้นสูง ฝึกการแปรทำนอง และได้พัฒนางานดนตรีพื้นเมืองภาคต่าง ๆ ที่ท่านเคยไปปฏิบัติราชการจนท่านเป็นที่ยอมรับ ชีวิตหลังเกษียณอายุราชการท่านได้ทำการสอนในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ทั้งนี้เนื่องจากท่านเป็นผู้มีความสามารถมีความตั้งใจ มุ่งมั่น และอดทนในการสอนลูกศิษย์อย่างมาก ใช้เวลาว่างในการฝึกซ้อมดนตรีอย่างสม่ำเสมอและฝึกซ้อมอย่างเต็มที่ไม่ว่าจะเวลาให้เปล่าประโยชน์และอุทิศให้กับดนตรีอย่างเต็มกำลังความสามารถ และจากการศึกษาเดี่ยวซออุ้วเพลงกราวในทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุริยะชีวิน) จากครูจีรพล เพชรสม ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงความใส่ใจ ความทุ่มเทในการถ่ายทอดของครู ฝีมือการสีซออุ้วที่เป็นเลิศ จัดจ้าน ชัดเจน มีปฏิภาณไหวพริบที่ดี สอดคล้องกับบรรเลง พระยาชัย ได้กล่าวว่า “ครูจีรพล เพชรสม จึงเป็นผู้ที่มีคุณูปการต่อวงการ

ดนตรีไทยอย่างสูงสุดท่านหนึ่งท่านสร้างองค์ความรู้ ตำรา คู่มือการฝึกเครื่องสายไทยอีกมากมาย...” (บรรเลง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2556) ด้านอุปนิสัยครูจีรพล เป็นคนใจดี ไม่ดุด่า ไม่ถือตัว เป็นกันเอง ให้ความรักความเมตตา แก่ลูกศิษย์ทุกคน ดังที่บรรเลง พระยาชัย ได้กล่าวว่า “ครูจะดูแลนักเรียนดุจลูกหลานของครูเองเลยทีเดียว” นอกจากนี้ครูยังเป็นผู้ที่สนใจและศึกษารรณะอย่างจริงจัง สอดแทรกการสอนเรื่องคุณธรรม จริยธรรมและการปฏิบัติตน เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีอีกด้วย ดังที่กฤษณ ชูติ กล่าวว่า “ครูจะสอนด้านกรรมฐานสายพระป่าอยู่เป็นประจำ จะเน้นให้บรรดาผู้เรียนเป็นพุทธศาสนิกชน อย่างแท้จริง ท่านมักจะแนะนำให้ผู้เรียน หมั่นตื่นเช้า ๆ เพื่อใส่บาตร และมาโล่มือเมื่อก่อนจะนอนท่านยังให้ผู้เรียนหมั่นสวดมนต์ก่อนนอน และท่านจะพูดเสมอ ๆ ว่า อย่าเอาสิ่งไม่ดีมาใส่ในจิตใจ” (กฤษณ ชูติ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2556) ผลจากการวิจัยสะท้อนจากการถ่ายทอดการสีซอของครูจีรพล เพชรสม คือ ครูผู้สอนควรมีลักษณะความเป็นครูที่ดีเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์ เอาใจใส่ ทุ่มเทและสละเวลา ในการสอนแก่ศิษย์อย่างเต็มที่ ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ทำให้ได้เอกสารเกี่ยวกับประวัติและผลงานด้านดนตรี ของครูจีรพล เพชรสมที่สมบูรณ์ไว้ในการศึกษาต่อไป

3. การศึกษาเปรียบเทียบทำนองเพลงเดี่ยวซออุ้ว เพลงกราวใน ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุริยะชีวิน) กับ โครงสร้างทำนองหลักของเพลงกราวใน สองชั้น ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 ความสัมพันธ์ในเรื่องโครงสร้างของทำนองหลักกับทำนองทางเดี่ยว ประเด็นที่ 2 ความสัมพันธ์ในเรื่องลูกตก และ ประเด็นที่ 3 ความสัมพันธ์ในเรื่องการใช้บันไดเสียง ผลการวิจัยในแต่ละประเด็น มีรายละเอียดดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความสัมพันธ์ในเรื่องโครงสร้างของทำนองหลักกับทำนองทางเดี่ยว ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบทำนองเพลงเดี่ยวซออุ้วเพลงกราวในทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุน ดุริยะชีวิน) และโครงสร้างทำนองหลักของเพลงกราวใน สองชั้น จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทำนองหลักและทำนองทางเดี่ยว แบ่งได้ดังนี้

1. ทำนองชั้น 1 ทำนองเสียงโด

2. ลูกโยน 6 แห่ง

2.1 ลูกโยนกลุ่มที่ 1 เสียง โด บันไดเสียงโด (ด ร ม X ช ล X)

2.2 ลูกโยนกลุ่มที่ 2 เสียง เร บันไดเสียงโด
(ด ร ม X ซ ล X)

2.3 ลูกโยนกลุ่มที่ 3 เสียง ที บันไดเสียงเร
(ร ม ฟ X ล ท X)

2.4 ลูกโยนกลุ่มที่ 4 เสียง มี บันไดเสียงซอล
(ซ ล ท X ร ม X)

2.5 ลูกโยนกลุ่มที่ 5 เสียง ลา บันไดเสียงซอล
(ซ ล ท X ร ม X)

2.6 ลูกโยนกลุ่มที่ 6 เสียง ฟา บันไดเสียงเร
(ร ม ฟ X ล ท X)

3. เนื้อทำนอง มี 2 ทำนอง

3.1 เนื้อทำนองเพลงกราวในทำนองที่ 1
(ไม่ย่อนต้น)

3.2 เนื้อทำนองเพลงกราวในทำนองที่ 2
(ย่อนต้น)

เนื้อทำนองทั้ง 2 ทำนองนี้ ถือกันว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการเดี่ยวเพลงกราวใน เนื่องจากใช้ในการวัดความถูกต้องของเพลงกราวใน สองชั้น ว่าปฏิบัติหรือเดี่ยวเพลงขาด เกินหรือไม่ เนื้อทำนองที่ 1 (ไม่ย่อนต้น) มีจำนวน 3 ประโยค และเนื้อทำนองที่ 2 (ย่อนต้น) มีจำนวน 12

ทำนองหลัก : ประโยคที่ 1.1

มือขวา	-- รม	- ซ - ล	- ซ - --	- ด - ด	ร ด --	ด ล --	ล ซ --	ซ ม --
มือซ้าย	ด --	- ซ - ล	- ร - ด	----	-- ล ซ	-- ซ ม	-- ม ร	-- ร ด

ทางเดี่ยว : ประโยคที่ 1.1

สายเอก	----	- ซ - ล	- ซ - ด	- ท - ด	ม ร ด - ร ม	- ซ - ร	ม ร ม - ม	ร ด - ด ด ด
สายทุ้ม	-- ม	----	----	----	----	----	----	----

จากการศึกษาทำนองทางเดี่ยว การประดิษฐ์สำนวนกลอนต่าง ๆ จากโครงสร้างทำนองหลัก โดยนำมาแปรทำนอง ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปทุมทิพย์ กาวิล (2548 : 250) ทำการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์เดี่ยวซออุเพลงกราวในทางครูย่อย เกิดมงคล” ที่พบว่าทางเดี่ยวมีการนำทำนองหลักมาประดิษฐ์เป็นทางเดี่ยวกลุ่มลูกโยน 6 เสียง (8 กลุ่มลูกโยน) เนื้อแท้ของเพลงกราวใน มีความยาวเท่ากัน และผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัย

ประโยค ส่วนทำนองลูกโยนของเพลงกราวในนั้น ให้อิสระในการคิดประดิษฐ์ทำนองจะสั้นหรือยาวเท่าใดไม่ถือว่าผิดหลักการแต่อย่างใด

4. ทำนองจบ 1 ทำนอง เสียงโด

จากรูปแบบทำนองเพลงข้างต้น สรุปได้ดังนี้ ลูกโยนกลุ่มที่ 1 เสียงโด ลูกโยนกลุ่มที่ 2 เสียงเร เนื้อทำนองเพลงกราวในทำนองที่ 1 เนื้อทำนองเพลงกราวในทำนองที่ 2 ลูกโยนกลุ่มที่ 3 เสียงที ลูกโยนกลุ่มที่ 4 เสียงมี ลูกโยนกลุ่มที่ 5 เสียงลา ลูกโยนกลุ่มที่ 6 เสียงฟา และทำนองจบ เสียงโด

ทำนองทางเดี่ยว มีการประดิษฐ์สำนวนกลอนต่าง ๆ จากโครงสร้างทำนองหลัก โดยนำมาแปรทำนอง แบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ

1. ทางเดี่ยวมีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกับทำนองหลัก
2. ทางเดี่ยวมีความแตกต่างกับทำนองหลักอย่างมาก โดยยึดไว้เฉพาะเสียงลูกตกของแต่ละลูกโยนเท่านั้น

ตัวอย่างการวิเคราะห์โน้ตทำนองหลักและทางเดี่ยว พบว่า มีการนำโครงสร้างของทำนองหลักมาแปรทำนองเป็นสำนวนกลอนทางเดี่ยวอย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

ของสมภพ เขียวมณี (2555 : 186-187) ได้ทำการศึกษาการวิเคราะห์เดี่ยวซออุเพลงกราวในทางครูละเมียด จิตตเสวี พบว่า ทำนองหลักและทำนองทางเดี่ยว มีลูกโยน 6 เสียง (8 กลุ่มลูกโยน) มีเนื้อทำนอง 2 ทำนอง และมีทำนองจบ 1 ทำนอง

ประเด็นที่ 2 ความสัมพันธ์ในเรื่องลูกตกทั้งทำนองหลักและทางเดี่ยว ผลการวิจัยพบว่า เดี่ยวซออุเพลงกราวในทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยะชีวิน) มีเสียงลูกตกตรง

กับทำนองหลักทุกลูกโยน ลูกตกตรงกันทั้งในทำนอง ทำยวรรคและทำยประโยคเพลง แต่มีบางลูกโยนที่มีทำนอง ลักษณะครวญจะมีเสียงของลูกตกแต่ละประโยคไม่ตรงกัน แต่เมื่อจบลูกโยนจะมีเสียงลูกตกที่ตรงกันและมีบางลูกโยน ที่ลูกตกมีการย้ายจังหวะไปลงในด้านประโยคถัดไป ซึ่งเป็น

ลักษณะเฉพาะของเพลงกราวใน

ตัวอย่าง ความสัมพันธ์ในเรื่องของลูกตกของเนื้อทำนอง ทำนองที่ 2 พบว่า ทำนองทางเดียวและทำนองหลัก มีลูกตก ตรงกันทุกประโยค และยังพบว่ามีลูกตกตรงกันทั้งทำนอง และทำยวรรค ดังนี้

ทำนองหลัก : เนื้อทำนอง ทำนองที่ 2 เทียบแรก ประโยคที่ 1

มือขวา	-- ล ท	-- ท (ท)	- ร - ท	- ล - (ท)	- ล - ช	-- ช (ช)	- ล - ท	-- ท (ท)
มือซ้าย	- ช --	- ท --	- ร - ท	- ล - (ท)	- ล - ช	- ช --	- ล - ท	- ท --

ทางเดี่ยว : เนื้อทำนอง ทำนองที่ 2 เทียบแรก ประโยคที่ 1

สายเอก	ร ล ท ล	ช ท ล (ท)	ร ช ท ล	ช ท ล (ท)	-- ช ล	- ช ช (ช)	ล ท ร ล	ร ท ท (ท)
สายทุ้ม	----	----	----	----	ร ม --	ม ----	----	----

การศึกษาความสัมพันธ์ในเรื่องลูกตกทั้งทำนองหลักและทางเดี่ยวผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปทุมทิพย์ กาวิล (2548) ทำการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์เดี่ยวขออุ้เพลงกราวในทางครุย่อย เกิดมงคล” ที่พบว่า เพลงกราวใน ทางครุย่อย เกิดมงคล ทำนองหลักและทางเดี่ยวมีลักษณะการลงจบของเสียงลูกตกตรงกันทุกลูกโยน และผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสมภพ เขียวมณี (2555 : 187) ได้ทำการศึกษการวิเคราะห์เดี่ยวขออุ้เพลงกราวใน ทางครุละเมียด จิตตเสวี ที่พบว่า มีเสียงลูกตกของ ทำนองหลักและทางเดี่ยวตรงกันทุกลูกโยน และมีลูกตกตรงกัน ทั้งในทำนองทำยวรรคและทำยประโยคเพลง

ประเด็นที่ 3 ความสัมพันธ์ในเรื่องการใช้บันไดเสียง ผลการวิจัยพบว่า ระหว่างทำนองหลักเพลงกราวในสองชั้นกับทางเดี่ยวขออุ้เพลงกราวใน ทางหลวงไพเราะเสียงขอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) พบว่า ใช้เสียงลูกโยน 6 เสียง คือ เสียงโด เสียงเร เสียงที เสียงมี เสียงลา และเสียงฟา ใช้บันไดเสียงทั้งหมด 3 บันไดเสียง คือ บันไดเสียงโด (ด ร ม X ช ล X) บันไดเสียงเร (ร ม ฟ X ล ท X) และบันไดเสียงซอล (ช ล ท X ร ม X) ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปทุมทิพย์ กาวิล (2548 : 251) ; สมภพ เขียวมณี (2555 : 187) ; อุมภาพร เปลี่ยนสมัย (2549: 211) ; ชนัสถ์นันท์ ปรกาศสันติสุข (2552: 187) ที่พบว่าเพลงกราวใน มีการใช้เสียงลูกโยน 6 เสียง คือ เสียงโด เร ที มี ลา และฟา มี 3 กลุ่มเสียง คือ กลุ่มเสียง ด ร ม X ช ล X กลุ่มเสียง ร ม ฟ X ช ล X และกลุ่มเสียง ช ล ท X ร ม X

4. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ที่ว่า “เพื่อศึกษาการใช้กลวิธีพิเศษต่าง ๆ และวิธีการดำเนินทำนองของเดี่ยวขออุ้เพลงกราวในทางหลวงไพเราะเสียงขอ (อุ้น ดุริยะชีวิน)” จากวัตถุประสงค์ข้อนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

4.1 การใช้กลวิธีพิเศษต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า การเดี่ยวขออุ้ เพลงกราวใน ทางหลวงไพเราะเสียงขอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) มีการใช้กลวิธีพิเศษที่มีทั้งหมด 15 วิธี คือ การพรมปิด การพรมเปิด การพรมจาก การสะบัดคันทัก การสะบัดนิ้ว การครั้นนิ้ว การย้ายจังหวะ การขยี้นิ้ว การครั้นคันทัก การควงนิ้ว การลากเสียงยาว การโหนเสียง การรวคันทัก การประนิ้ว และการเปลี่ยนตำแหน่งเสียงและตำแหน่งนิ้ว ทั้งนี้เนื่องจากสำนวนกลอนเพลงเป็นเพลงลูกโยนจึงมีทั้งทางเก็บสลับกับการครวญ จึงมีการกลวิธีพิเศษต่าง ๆ ในการบรรเลงเดี่ยวของขออุ้หลากหลายวิธีเพื่อจะทำให้ทำนองเพลงเดี่ยวมีความไพเราะ วิจิตรพิสดารและเพิ่มอรรถรสในการฟังมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของปทุมทิพย์ กาวิล (2548 : 251) ทำวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์เดี่ยวขออุ้เพลงกราวใน ทางครุย่อย เกิดมงคล” ที่พบว่าใช้กลวิธีพิเศษ ได้แก่ การเปลี่ยนตำแหน่งนิ้ว เปลี่ยนตำแหน่งเสียง การสะบัดคันทัก การพรมนิ้ว การใช้นิ้วตาย และการรวคันทัก ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของชนัสถ์นันท์ ปรกาศสันติสุข (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์เดี่ยวขออุ้เพลงกราวใน ทางครุแสวง อภัยวงศ์” ที่พบว่า มีการใช้กลวิธีพิเศษในการบรรเลง คือ การสะบัดนิ้ว การสะบัดคันทัก การครั้นคันทัก การรูดสาย การรูดนิ้ว

การเอื้อนเสียง การรั้วคั่นซึก การพรมสายเปล้า การพรมเปิด และการพรมจาก และผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของกับสมภพ เขียวมณี (2555 : 187) ทำการศึกษาการวิเคราะห์เดี่ยวซออุ้เพลงกราวใน ทางครูละเมียด จิตตเสวี พบว่า กลวิธีพิเศษที่ใช้ในการบรรเลงเดี่ยวซออุ้มี 14 วิธี คือ การสะบัดคั่นซึก การสะบัดนิ้ว การประนิ้ว การเปลี่ยนตำแหน่งนิ้วขึ้นไปเสียงสูง การพรมเปิด การพรมปิด การพรมจาก การกระทบเสียง การครั้นคั่นซึก การเอื้อนเสียง การครั้นนิ้ว การย้อยจังหวะ การควงนิ้ว และการลากเสียงยาว

4.2 วิธีการดำเนินงานทางเดี่ยวซออุ้เพลงกราวใน ทางหลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน) ผลการวิจัยพบว่าใช้การบรรเลงแบบเข้าจังหวะสลับกับการลอยจังหวะหน้าทับ มีลักษณะเด่นอยู่ที่การเชื่อมต่อระหว่างลูกโยนแต่ละลูกโยน มีการเปลี่ยนลูกโยน 6 แห่ง ใช้วิธีการดำเนินงานทั้งหมด 7 วิธี คือ ทำนองกรอ ทำนองเก็บ การซ้ำทำนอง การทอนประโยค การยื่นเสียงเดี่ยว การถอน และการทอด ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินงานส่วนใหญ่ ใช้การดำเนินงานทางเก็บ ส่วนวงกลอนในการดำเนินงานนั้นได้คิดประดิษฐ์ทำนองไว้ได้อย่างไพเราะ ชับซ้อน วิจิตรบรรจง มีการเคลื่อนที่ของนิ้วสลับสูงต่ำ ขึ้นลง วกลงไปมาในลักษณะการทยอยก้าวเข้าซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของซออุ้ อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังได้สอดแทรกอารมณ์เพลง ที่ให้ความอ่อนหวานโหยหวนจากทำนองทางกรอในลักษณะการครวญ นับว่าได้ครบทุกอารมณ์รส ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของปทุมทิพย์ กาวิล (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์เดี่ยวซออุ้เพลงกราวในทางครูย้อยเกิดมงคล” ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของทิศทางการเคลื่อนที่ของทำนองเพลงกราวใน มีความซับซ้อน และมีการเคลื่อนไหวของทำนองทั้งลักษณะลอยจังหวะและลักษณะ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ ชูติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมภพ เขียวมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2556.
- คณะกรรมการอำนวยการจัดงาน 120 ปีชาตกาล หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ้น ดุริยะชีวิน). (2555). **สิบสองทศวรรษวารสานเสียงไทย ไพเราะเสียงซอ**. ม.ป.ท.
- จิรพล เพชรสม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมภพ เขียวมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2556.
- ชนัสถ์นันท์ ประกายสันติสุข. (2552). **วิเคราะห์เดี่ยวซอด้วงเพลงกราวใน ทางครูแสวง อภัยวงศ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การเก็บ และการดำเนินทำนองในการซ้ำทำนองและผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสมภพ เขียวมณี (2555 : 187) ได้ทำการศึกษาการวิเคราะห์เดี่ยวซออุ้เพลงกราวใน ทางครูละเมียด จิตตเสวี ที่พบว่าใช้การบรรเลงแบบเข้าจังหวะ สลับกับการลอยจังหวะหน้าทับ มีวิธีการดำเนินงาน 7 วิธี คือ การดำเนินทำนองแบบเก็บสลับเสียงสูงต่ำ การดำเนินทำนองแบบครวญ การซ้ำทำนอง การทอนประโยค การยื่นเสียงเดี่ยว การถอน การทอด

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยผู้วิจัยพบข้อเสนอแนะที่ควรจะทำเนิการวิจัยสืบเนื่อง มีประเด็นดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เพลงเดี่ยวอื่น ๆ จากครูจิรพล เพชรสม ต่อไป เช่น เพลงทยอยเดี่ยว เพลงแขกมอญ เพลงพญาโศก เพลงสารถี เพลงนทขมัน เป็นต้น
2. ควรศึกษาวิธีการถ่ายทอดเพลงเดี่ยว แนวคิดในการดำเนินกลอนซออุ้ แบบฝึกทักษะซอด้วงและซออุ้ระบบติวเตอร์ (tutor) กลวิธีการสอนซอแบบจี ระบบ PQCT ของครูจิรพล เพชรสม
3. ควรมีการจัดทำคำอธิบายความหมายของศัพท์สังคีตเกี่ยวกับกลวิธีพิเศษต่าง ๆ ที่ใช้กับเครื่องดนตรีให้ครบถ้วน
4. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เดี่ยวซออุ้เพลงกราวในทางของครูท่านอื่น ๆ เพื่อการศึกษาและรวบรวม องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ “สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์” ที่มอบทุนอุดหนุนการวิจัย โครงการวิจัย สร้างสรรค์และการจัดการความรู้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 สำหรับดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

- บรรเลง พระยาชัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมภพ เขียวมณี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี จังหวัดจันทบุรี เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2556.
- ปทุมทิพย์ กาวิล. (2548). **วิเคราะห์เดี่ยวขออุ้เพลงกราวในทางครุ่ย้อย เกิดมงคล**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราโมทย์ เทียงตรง. (2557). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา กลุ่มโรงเรียนรัฐบาล จังหวัดเพชรบุรี**. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ ปีที่ 16 ฉบับที่ 1(31) : 152, 157.
- เพลงกราวใน เถา. (2519). **อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี)**. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตัมภ์. (2523). **ฟังและเข้าใจเพลงไทย**. กรุงเทพฯ: ไทยเซซม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2549). **สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคประวัตินักดนตรีและนักร้อง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ทีฟิล์ม จำกัด.
- สมภพ เขียวมณี. (2555). **การวิเคราะห์เดี่ยวขออุ้เพลงกราวในทางครุละเมียด จิตตเสวี**, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- อุมาพร เปลี่ยนสมัย. (2549). **วิเคราะห์เดี่ยวขอด้วงเพลงกราวใน ทางครุปลั่ง วนเขจร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.